Länsstyrelsen Blekinge

2018:19

Skötselplan över Långasjönäs pappersbruk

©Länsstyrelsen 2018

Rapport: 2018:19

Rapportnamn: Skötselplan över Långasjönäs pappersbruk

Utgåva: Endast publicerad på hemsida

Utgivare: Länsstyrelsen Blekinge län, 371 86 Karlskrona

Hemsida: www.lansstyrelsen.se/blekinge

Dnr: 435-844-18

ISSN: 1651–8527

Författare: Jimmy Juhlin Alftberg och Cissela Olsson

Kontaktperson: Karl-Oskar Erlandsson, karl-oskar.erlandsson@lansstyrelsen.se

Layout: Blekinge museum

Foto/Omslag: Vy mot ruinen

Länsstyrelsens rapporter: www.lansstyrelsen.se/blekinge/tjanster/publikationer

© Länsstyrelsen Blekinge

Förord

Blekinge museum har på uppdrag av Länsstyrelsen i Blekinge upprättat en skötselplan över fornlämningen Långasjönäs pappersbruk. Fältarbetet utfördes 2018-08-23 och i arbetet har ingått att identifiera och tydliggöra underhållsbehovet samt lämna rekommendationer för hur underhållsarbetet bör gå tillväga. Planen, som innefattar såväl murarna som den närliggande vegetationen, ska underlätta den framtida planeringen och underhållsarbetet av fornlämningen.

En skötselplan upprättas utifrån de förutsättningar som är rådande vid inventerings- och dokumentationstillfället och är generellt sett inte ett ”evigt” dokument – det är en handling som utgör stöd för den löpande skötseln under en viss, på förhand bestämd tid. Under gynnsamma förhållanden – det vill säga att planen följs och inga extrema, oförutsägbara händelser inträffar – bör därför denna skötselplan till sin helhet kunna äga giltighet under en period av cirka 12 år. Därefter bör den kompletteras/revideras eller göras om.

Innehållsförteckning

FÖRORD 4
INNEHÅLLSFÖRTECKNING 4
BESKRIVNING OCH KORT HISTORIK 6
BESKRIVNING AV MURVERK OCH SKADEBILD 7
Murar 7
Markytor 9
Övrigt 9
ARBETSUTFÖRANDE 10
Beskrivning gällande murningsarbeten 10
Beskrivning gällande skötsel av vegetation 11
SKÖTSELÅTGÄRDER 12
Pappersbruksruinen 12

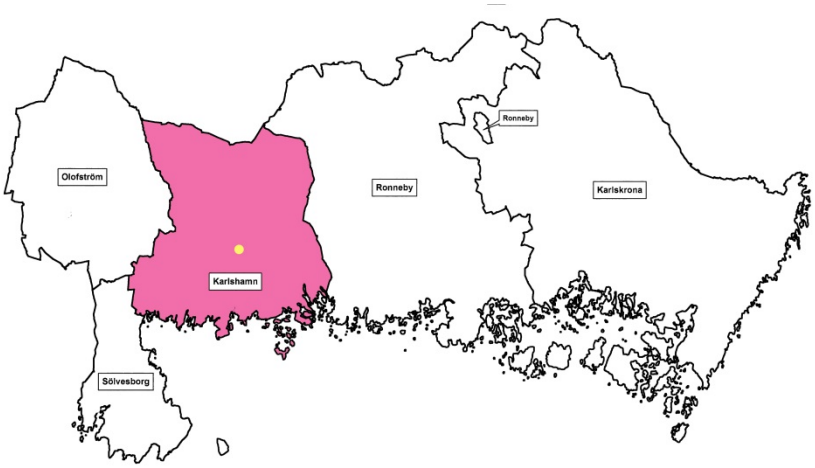

Karlshamns kommun, pappersbruket ungefärligt markerat.

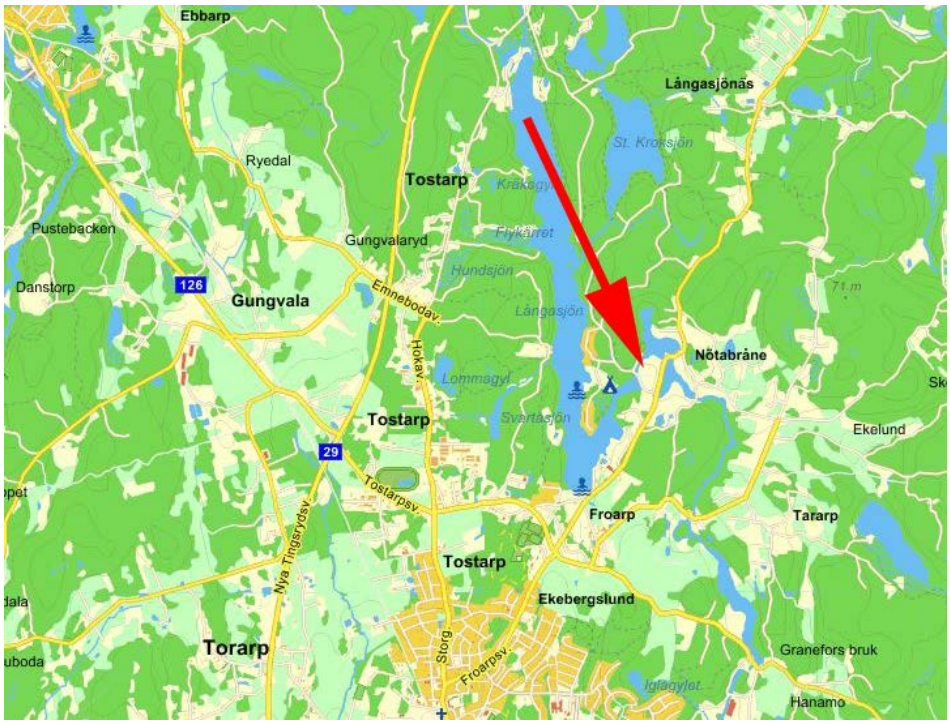

Del av Asarum socken, pappersbruket markerat.

Fig. 1. Pappersbruksruinen, vy mot norr. Bakom ruinen syns ytterligare två byggnader. Fotograf okänd, Blekinge museums arkiv.

Beskrivning och kort historik

Långasjönäs pappersbruksruin är belägen vid norra delen av Långasjöns nordöstra utlöpare, cirka tre kilometer nordöst om Asarum. Pappersbruket uppfördes under mitten av 1700-talet och var i drift fram till en omfattande brand 1919. Som ämne vid papperstillverkningen användes linnelump. Till bruket hörde även en såg och en kvarn.

Pappersbruksruinen utgör resterna efter en bruksbyggnad av sten, som uppfördes efter en brand 1857. Byggnaden förstördes därefter i branden 1919 och resterna lämnades att förfalla. De stående väggpartierna, vilka ger en mäktig monumentalverkan, renoverades senast 2014 – efter att ruinen uppvisat ett långt gånget förfall. Tidigare renoveringar utfördes bl.a. 1983 (omfogning) och 1994 (okända åtgärder).

Murarna är sex meter höga och – efter renoveringen 2014 – fogade med kalkbruk (NHL 5, 1:2, 0–4 mm). Murkrönen och övriga horisontella ytor är täckta med betong (Weber anläggningsbetong).

Kring ruinen finns ytterligare rester efter äldre bebyggelse, vilka dock inte ingår i planen (som exempel fanns 21 byggnader på bruket år 1827). För vidare historik mm se Restaurators Förundersökning dat. 2009-10-26, samt Kalmar läns museums rapport dat. 15 februari 2014.

Ruinen skyddas som fornlämning (RAÄ nr Asarum 112:2).

Beskrivning av murverk och skadebild

Murar

Murarna befinns vara i gott skick efter renoveringen 2014. Den skadebild som kunde noteras vid inventeringstillfället 2018-08-23 är mycket ringa och utgörs av:

- Mindre spjälkning av fogar vid det yttre nordöstra hörnet pga. fuktig miljö (fig. 2).
- Mindre vegetationsförekomst på murpartier (fig. 3).
- Partiell, mindre sprickbildning utan bortfallen fog.
- Mindre parti vittrat bruk vid nedre delen av öppningen för vattenhjulets axel, västra gaveln, pga. fuktig miljö (fig. 4).

Fig. 2. Spjälkat bruk, nordöstra, yttre hörnet.

Fig. 3. Växtlighet på mur.

Fig. 4. Vittrat bruk, västra gaveln, öppningen för vattenhjulets axel.

Markytor

Anläggningen ligger mitt i Mieåns fåra med ett flertal uppbyggda dämmen samt ett sidoflöde som rinner genom. Området norr om ruinen utgörs av ett flackt, delvis sankt område som ansluter till Mieån och som antagligen tidvis svämmar över. Vegetationen är frodig och består av älgört, hallon, träjon och mjölkört. Västra sidan består mestadels av steniga eller stensatta partier med uppslag av al, ask och alm. Den södra fasaden angränsar till inhägnad betesmark och utgörs av öppna gräsbeväxta ytor med inslag av hallon och nässlor. Här och var finns uppslag av ask, sälg och hagtorn, mer rikligt österut där även inslaget av björnbär ökar. I öster sluttar betesmarken kraftigt ner mot anläggningens gavel där träd- och buskskiktet av bl.a. hassel kryper ganska nära inpå och skuggar ruinen. Markytorna på insidan av ruinen är gräsbeväxta med inslag av nässlor, hallon och hundkex.

Fig. 5. Lövuppslag vid ruinens västra gavel.

Fig. 6. Kraftig vegetation utmed norra fasaden.

Övrigt

Norr om pappersbruksruinen ligger ytterligare en ruin – efter en större byggnad som delvis varit ingrävd i den bakomvarande slänten (fig. 7 och 8, samt syns i bakgrunden på fig. 1) och vars funktion är okänd. Denna ruin befinns vara i mycket dåligt skick och risken för personskada är överhängande då lämningen inbjuder till lek och klättring. Säkring av ruinen bör övervägas under 2019.

Gångstigen utmed Mieån, som passerar pappersbruksruinen via en tämligen nybyggd träbro (fig. 10), är flitigt använd. Bitvis har vegetationen längs ån brett ut sig och skymmer stora delar av anläggningen. I närområdet finns flera ruiner och byggnadsgrunder som härrör från pappersbrukets verksamheter genom tiderna. Flertalet är idag dolda av vegetation, men genom röjningsinsatser, förslagsvis i kombination med uppdaterad skyltning, finns goda möjligheter att tydliggöra och förmedla områdets intressanta historia till besökare.

Fig. 7. Norra ruinen, delvis ingrävd i slänten.

Fig. 8. Pilen visar norra ruinen. Flygfoto.

Arbetsutförande

Innan murningsarbeten och vegetationsröjning påbörjas ska entreprenören i god tid kontakta ägaren – Karlshamns kommun – samt kunna meddela tid för uppstart.

Stråk för transport ska utvisas av fastighetsägaren och marken och byggnader, eller andra former av konstruktioner, i anslutning till stråket ska fotograferas innan arbetet. Mark, byggnad eller annan konstruktion som eventuellt skadas, helt eller delvis, ska meddelas Länsstyrelsen skriftligen, med tillhörande fotodokumentation före och efter bristen, samt ersättas av entreprenören eller – om det anses rimligt – av Länsstyrelsen. Entreprenören ska även innan arbetet meddela Länsstyrelsen om hur omhändertaget avfall hanterats.

I tabellerna nedan under Skötselåtgärder anges anvisningar för det kommande skötselarbetet, med start **2019**.

Skötselförslagen som rör mur och vegetation syftar till en långsiktigt hållbar förvaltning, som i mångt och mycket handlar om kontinuerliga återkommande underhållsåtgärder. Genom en årlig besiktning av murverken, såväl insida som utsida, kan eventuell problematik och förändringar upptäckas och åtgärdas i ett tidigt skede. Länsstyrelsen utser besiktningsman och denne avrapporterar på enklaste vis skriftligen till uppdragsgivaren. Avrapporteringen ska även innehålla bilder i de fall skador eller brister påträffats.

Beskrivning gällande murningsarbeten

Vid reparation av murarna, dvs. omfogning och omfästning av lösa stenar, ska platsblandat hydrauliskt kalkbruk användas till samtliga lodräta partier (NHL 5, blandning 1:2, fraktion 0–4 mm). Till reparation av murkrönsavtäckning ska cementbruk användas (förslagsvis Weber anläggningsbetong).

Innan fogning/murning utförs ska skadat parti huggas rent från löst sittande, äldre fogmaterial samt noga borstas rent från fogrester, jord, gräs och småsten. Innan påslag ska ytorna vätas med rent vatten, så att angränsande äldre murbruk

inte suger vattnet från nypåslaget bruk. Nypåslagna ytor penslas och eftervattnas. Fogar ska ej vara utstrukna. Murning ska inte utföras i direkt solljus och får endast ske under perioden 1 maj till 1 september för att minimera frysrisken (kalkbruk har en karbonatiseringstid på ca en månad).

I samband med lagningsarbeten på södra sidan får de karmrester av trä som fortfarande finns kvar på ruinen inte avlägsnas (fig. 9).

Beskrivning gällande skötsel av vegetation

Gräs- och buskvegetation i anslutning till ruinen röjs med grästrimmer vid behov flera gånger per växtsäsong. Eftersom många besökare rör sig kring ruinen bör vegetationen ur upplevelse- och tillgänglighetsperspektiv hållas relativt kort. I den omgivande miljön hålls uppslag av sly regelbundet efter för att bibehålla en öppen miljö där ruinen är väl synlig, även på håll.

Större buskar skärs ner nära mur eller markyta. Stubbskott sågas eller klipps av med sekatör så nära stubben som möjligt. För att utarma skottbildningen bör åtgärden genomföras under sommaren då växtligheten innehåller som mest näring och växtkraft. I regel tar det flera år innan stubben slutar att slå skott.

Större mängder avslaget gräs och röjningsavfall från buskar tas bort för att upprätthålla en tilltalande miljö, men även för att underlätta framtida skötsel samt undvika gödningseffekt.

Mindre grästuvor i och ovanpå muren dras försiktigt bort med handkraft. För att inte skada konstruktionen ska kraftiga grästuvor och vedartad växtlighet istället klippas av med sekatör så nära muren som möjligt. Lavar, mossor och späd örtartad vegetation kan lämnas kvar då de inte skadar murverket.

Fig. 9. Karmrester på södra muren.

Fig. 10. Bron väster om ruinen.

Skötselåtgärder

Pappersbruksruinen

Del/område	Åtgärd	Intervall	Tidpunkt	Ansvarig
Murverk	Borsta rent från vittrat bruk vid västra gavelns öppning för vattenhjulets axel. Då ytan är horisontell ska omfogning ske med cementbruk.	2019	maj–1 sep	
	Borsta bort spjälkad fog från nordvästra yttre hörnet. Undersök genom knackning om fog fortfarande fäster mot sten. Om fog har bomsläpp så knacka bort och omfoga med hydrauliskt kalkbruk.	2019	maj–1 sep	
	Översyn/skadeinventering.	Årligen	jan–dec	
	Grästuvor dras bort med handkraft. Grövre sly klipps av med sekatör så nära roten som möjligt.	1–2 ggr/år	juni–sep	
Markytor	Vegetationen utmed murverk, liksom ytorna på insidan av ruinen, slås av. Större mängder avslaget gräs bör tas bort.	Varannan vecka/vid behov	maj–sep	
	Sälg i anslutning till murverkets sydöstra hörn tas bort.	2019, hålls därefter efter årligen.	maj–sep	
	Kraftig vegetation och lövuppslag av bl. al, ask och alm på dämmen i ån röjs bort. Avslaget material tas bort.	Årligen	maj–sep	
	Städning, skräpplockning	Varje vecka/vid behov	april–okt	

Länsstyrelsen
Blekinge

SE- 371 86 Karlskrona
Telefon: 010-224 00 00
E-post: blekinge@lansstyrelsen.se
www.lansstyrelsen.se/blekinge

Rapporter Länsstyrelsen Blekinge län ISSN 1651-8527